Seat No. : ______________

MA-I-43

April-2007

Sanskrit-Alankar-Shastra (Special)

Paper-III

Time : 3 Hours] **[Max. Marks : 100**

સૂચના : જમણી તરફના અંક પ્રશ્નના ગુણ દર્શાવે છે.
Figures to the right indicate marks of the question.

૧. (અ) નીચેનામાંથી ગમે તે **બે** સમજૂતી અને અનુવાદ સાથે લખો : (૮)

(A) Write any **two** explanation and translation : **(8)**

(૧) काव्यस्यात्मा स एवार्थस्तथा चादिकवेः पुरा ।
क्रौञ्चद्वन्द्ववियोगोत्थः शोकः श्लोकत्वमागतः ।।

(२) यथा पदार्थद्वारेण वाक्यार्थः सम्प्रतीयते ।
वाच्यार्थपूर्विका तद्वत्प्रतिपत्तस्य वस्तुनः ।।
यथा हि पदार्थद्वारेण वाक्यार्थावगमस्तथा वाच्यार्थप्रतीतिपूर्विका व्यङ्गस्यार्थस्य प्रतिपत्तिः ।

(३) भक्त्या विभर्ति नैकत्वं रूपभेदादयं ध्वनिः ।
अतिव्याप्तेरथाव्याप्तेर्न चासौ लक्ष्यते तया ।।

(४) वाचकत्वाश्रयेणैव गुणवृत्तिर्व्यवस्थिता ।
व्यञ्जकत्वैकमूलस्य ध्वनेः स्याल्लक्षणं कथम् ।।

(બ) 'ધ્વનિનું' લક્ષણ આપી ધ્વનિના અંશયુક્ત અલંકારોમાં 'ધ્વનિ'નો અંતર્ભાવ ન કરી શકાય તે માટે આનંદ-વર્ધને કરેલી દલીલો સોદાહરણ લખો. (૧૨)

(B) Give the definition of ध्वनि and explain why 'ध्वनि' is not absord in that Alankar's in which 'ध्वनि' exist. Discuss the view of 'Anand Vardhan'. **(12)**

અથવા/OR

(બ) ગમે તે **બે** વિશે લખો : (૧૨)

(B) Write about any **two** of the following : **(12)**

(1) આનંદ વર્ધને આપેલ ધ્વનિ અભાવવાદીઓના મત અને ખંડન.

(1) Opinions of 'ध्वनिअभाववादीनः' given by 'Anand Vardhan'.

(2) ધ્વન્યાલોકનું ગ્રંથ કર્તૃત્વ.

(2) Composition of ध्वन्यालोक.

(3) 'ભક્તિ' અને 'ધ્વનિ' એકરૂપ નથી તે માટેની આનંદ વર્ધનની દલીલો લખો.

(3) 'भक्ति' and 'ध्वनि' are not similar' – Write the Arguments given by 'Anand Vardhan'.

૨. (અ) નીચેનામાંથી ગમે તે **બે** અનુવાદ અને સમજૂતી સાથે લખો : (૮)

(a) Write any **two** with translation and Explanation : **(8)**

(१) रसभावतदाभासभावशान्त्यादिरक्रमः ।

भिन्नो रसार्धलंकारादलंकार्यतया स्थितिः ।।

(२) निर्वेदस्थायिभावोऽस्ति शान्तोऽपि नवमी रसः ।

(३) मुख्ये रसेऽपि तेऽ ङ्गित्वं प्राप्नुवन्ति कदाचन ।

ते भावशान्त्यादयः । अङ्गित्वं राजानुगतविवाहप्रवृत्तभृत्यवत् ।

(બ) આચાર્ય મમ્મટે ચતુર્થ ઉલ્લાસમાં આપેલ આચાર્ય ભરતનું રસસૂત્ર અને તેના સંદર્ભમાં રસસૂત્રની સમજૂતી આપતો શ્રીલોલ્લટનો આપેલ મત લખો ; (૧૨)

(b) Write the 'Rasa Sutra' of 'Bharat Muni' and discuss the opinion of 'लौल्लट' about 'रससूत्र' given by 'Mammat' in 'काव्यप्रकाश'– 'चतुर्थउल्लास'. **(12)**

અથવા/OR

(બ) ગમે તે **બે** ટૂંકનોંધ લખો : (૧૨)

(b) Write short note any **two** of the following : **(12)**

(१) रसाभासाः – भावाभासाः ।

(२) असंलक्ष्यक्रमध्वनिभेदाः ।

(३) शृङ्गारस्य द्वौ भैदाः ।

(४) स्थायिभावाः ।

૩. નીચેનામાંથી ગમે તે **ત્રણ** કારિકા ભાષાંતર અને સમજૂતી સાથે લખો : (૧૨)

Write any **three** of the following with translation and explanation : **(12)**

(१) तदल्पमपि नोपेक्ष्यं काव्ये दुष्टं कथञ्चन ।

स्याद्वपुः सुन्दरमपि श्वित्रेणैकेन दुर्भगम् ।।

(२) अस्त्यनेको गिरां मार्गः सूक्ष्मभेदः परस्परम् ।

तत्र वैदर्भगौडीयौ वर्ण्यते प्रस्फुटान्तरौ ।।

(३) कामं सवोऽप्यलंकारो रसमर्थे निषिञ्चति ।

तथाऽप्यग्राम्यतैवैनं भारं वहति भूयसा ।।

(४) उपमैव निरोभूतभेदा रूपकमुच्यते ।

यथा बाहुलता पाणिपद्मं चरणपल्लवः ।।

(५) इत्या शीर्वचनाक्षेपो यदाशीर्वादवर्त्मना ।

स्वावस्थां सूचयन्त्यैव कान्तयात्रा निषिध्यते ।।

(६) इति कारुण्यमुद्रिक्तमलंकारतया स्मृतम् ।

तथाऽपरेऽपि बीभत्सहास्याद्भुतभयानकाः ।।

૪. દંડીનું કાવ્ય લક્ષણ જણાવી તેમની કાવ્યલક્ષણની વિભાવના સ્પષ્ટ કરો. **(૧૨)**

Give the definition of 'काव्य' of Dandi and explain the concept of 'दंडी' about 'काव्यलक्षण'. **(12)**

અથવા/OR

કાવ્યદર્શમાં દંડીએ જણાવેલ ગુણનાં લક્ષણ વિભાવના વિશે લખો. **(૧૨)**

Write about the definition and concept of 'गुण' given by Dandi in 'काव्यादर्श'. **(12)**

૫. ગમે તે **બે** વિશે લખો : **(૧૬)**

Write any **two** of the following : **(16)**

(1) दण्डेः महाकाव्यलक्षणानि ।

(2) દંડીનો અલંકાર વિચાર.

(2) Concept of 'Dandi' of Alankar.

(3) અલંકાર શાસ્ત્રના ક્ષેત્રે દંડીનો ફાળો.

(3) Contribution of 'Dandi' in the field of 'Alankar–Shastra'.

(4) दण्डेः मार्गविचारः ।

૬. (અ) નીચેનાં વાક્યોનો **એક** વાક્યમાં જવાબ આપો : **(૧૦)**

(a) Write answer in **one** sentence : **(10)**

(૧) અલંકારશાસ્ત્રને બીજાં કયાં નામથી ઓળખવામાં આવે છે ?

(૨) અલંકારશાસ્ત્રમાં પ્રવર્તિત સંપ્રદાયોનાં નામ આપો.

(૩) અલંકારશાસ્ત્રમાં 'અલંકાર' શબ્દના સામાન્ય અને વિશેષ અર્થ જણાવો.

(૪) શબ્દના કેટલા પ્રકાર છે ? કયા કયા ?

(૫) આચાર્ય ભરતના નાટ્યશાસ્ત્ર પરથી અભિનવ ગુપ્તની ટીકાનું નામ આપો.

(૬) કુનીકના અલંકાર ગ્રંથનું નામ આપો.

(૭) 'વચન વિન્યાસક્રમ'ની કઈ વૃત્તિ કહેવાય ?

(૮) ક્ષેમેન્દ્ર કયા સંપ્રદાયના પુરસ્કર્તા હતા ?

(૯) તાત્પર્યાર્થને નહિ સ્વીકારનાર મીમાંસકનું નામ આપો.

(૧૦) વામને જણાવેલ રીતિનું લક્ષણ આપો.

(બ) ખાલી જગ્યામાં યોગ્ય પદ મૂકો : (૧૦)

(B) Fill the blank with right word : **(10)**

(૧) મહાભાષ્યકારે શબ્દોની _______ પ્રકારની પ્રવૃત્તિ જણાવી છે.
(ચાર, છ, દસ)

(૨) અલંકાર શાસ્ત્રના ક્ષેત્રે _______ ગ્રંથ કાવ્ય શિક્ષા વિષયક ગ્રંથ છે.
(ધ્વન્યોલોક, કાવ્ય મીમાંસા)

(૩) રસપ્રતીતિને _______ પ્રકારની કહેવાય.
(લૌકિક, અલૌકિક, ઉભય)

(૪) લક્ષણાશક્તિ _______ અર્થનો બોધ કરાવે છે.
(વાચ્યાર્થ, લક્ષ્યાર્થ)

(૫) 'मथ्नामि कौरवशतं समरे न कोपात्' વાક્યમાં _______ નું અસ્તિત્વ છે.
(કાકુ, વક્રોક્તિ)

(૬) આચાર્યભરતે નાટ્ય શાસ્ત્રના _______ અધ્યાયમાં રસસૂત્ર આપ્યું છે.
(બીજા, છઠ્ઠા, દસમા)

(૭) ઘણાં પદો ભેગાં મળે ત્યારે _______ બને છે.
(મહાકાવ્ય, વાક્ય, શબ્દ)

(૮) 'વ્યક્તિવિવેક'ના રચયિતા કોણ છે ?
(જયદેવ, મહિમભટ્ટ, ક્ષેમેન્દ્ર)

(૯) વ્યાકરણશાસ્ત્ર ધ્વનિ માટે _______ શબ્દ આપે છે.
(સ્ફોટ, વ્યંગ્ય)

(૧૦) વાચ્યાર્થનો બોધ _______ શક્તિ દ્વારા થાય છે.
(અભિધા, લક્ષણા, વ્યંજના)